

Basketbal – charakteristika, historie, pravidla

Basketbal, je kolektivní míčový kontaktní sport, ve kterém se dvě družstva o pěti hráčích na hřišti snaží získat co nejvíce bodů vhazováním míče do obroučky basketbalového koše a zabránit protihráčům, aby body získali. Vítězem utkání je to družstvo, které docílí většího počtu bodů na konci hrací doby. Jedná se sportovní odvětví, které je náročné nejenom po stránce fyzické a psychické, ale i mentální. Rozmanitost činností, kombinací a systémů klade vysoké nároky na teoretické vědomosti hráčů s důrazem na rychlost reakce a volbou optimálního a nejjednoduššího řešení situace.

Historie basketbalu

První zmínky o hře podobné basketbalu podle archeologických nálezů máme z období Májů a Aztéků. Sedm století před naším letopočtem byla tato hra (Mayové ji nazývali pok-ta-pok, Aztékové tlachtli) součástí náboženských obřadů. Byla provozována na hřišti 166 x 28 metrů. Basketbalu se blížila skutečností, že cílem hráčů bylo prohodit míč kamenným kruhem umístěným asi deset metrů nad zemí.

Za počátek vzniku současné podoby basketbalu je považován rok 1891, kdy v USA, státě Massachusetts, spriengfieldské univerzitě, Dr. James Naismith upravil tuto hru pro potřeby studentů.

Jeho cílem bylo vytvořit hru s intenzivní sportovní činností během zimní výuky v tělocvičně.

Výsledkem byla hra, která podněcovala smysl pro spolupráci, byla snadno naučitelná a bez možnosti tvrdších zákroků. Naismith určil, že se při hře nesmí běhat s míčem v rukách a poměrně lehký míč bude vhazován do koše horizontálně položeného ve výšce 10 stop. Koše byly se dnem a spolužáci vyndávali míče z košů. První utkání skončilo výsledkem 1:0 a první koš zaznamenal William Chase.

Z původních třinácti pravidel uveřejněných v lednu 1892 ve školním časopise Triangl se do dnešní doby zachovala pravidla o krocích a úderu pěstí do míče.

Basketbal hrálo nejdříve devět hráčů, teprve v roce 1897 byl stanoven definitivní počet pěti hráčů.

Z USA se basketbal rozšířil do Kanady, Jižní Ameriky, na Filipíny a na Daleký východ, do Evropy pronikl až po 1. světové válce.

V Čechách se první basketbal hrál už v roce 1897 na gymnáziu ve Vysokém Mýtě zásluhou učitele Karáska na koších bez desek. První pravidla vytvořil v roce 1898 profesor Josef Klenka. Hra se neujala a k rozšíření došlo až po roce 1918 hlavně zásluhou stoupající obliby mezi studenty. Pronikla do Sokola, velkou roli sehrála YMCA. První pravidelné soutěže se hrály v Praze od roku 1928. První záznamy o organizovaném basketbalu v Československu jsou z konce dvacátých let. Premiérového mistrovství republiky se zúčastnily v sezoně 1929/30 čtyři pražské týmy mužů a zvítězila YMCA před VS.

Na podnět F. M. Marka, ředitele pražské YMCA, byla v roce 1931 založena Mezinárodní federace košíkové FIBA. Od roku 1935 se hrálo mistrovství ČSR a v témže roce obsadila ČSR na 1. mistrovství Evropy v Ženevě 3. místo.

V době II. Světové války bylo možno hrát jen domácí utkání. Po roce 1945 nastal velký rozvoj basketbalu, ČR se zařadila mezi nejlepší evropská družstva (např. titul mistrů Evropy v roce 1946 v Ženevě), výborných výsledků dosahovaly rovněž ženy. V současné době je basketbal oblíbený na celém světě a hraje se snad ve všech státech

V roce 1904 byl basketbal zařazen jako ukázka ve formě turnaje pěti oddílových družstev do programu olympijských her v Saint Luis (USA).

V roce 1932 byla v Ženevě ustavena mezinárodní amatérská federace basketbalu – FIBA. Po jejím uznání (1935) Mezinárodním olympijským výborem byl mužský basketbal zařazen do oficiálního programu Olympijských her (OH) 1936 v Berlíně. Ženský basketbal byl na OH zařazen až v roce 1976 v Montrealu.

Od roku 1992 (Barcelona) se OH účastní i nejlepší hráči americké profesionální ligy (NBA).

Od roku 1935 se pořádá u mužů mistrovství Evropy (ME), od roku 1950 pak mistrovství světa (ženy 1938, resp. 1953).

Od roku 1958 (u žen 1959) se pořádá Pohár evropských mistrů později Euroliga

Turnaje basketbalu jsou také pravidelnou součástí soutěží vysokoškolského studentstva, univerziády se pořádají od roku 1933.

Rozvoj basketbalu v českých zemích začal až po první světové válce. Většina utkání byla sehraána atletickými družstvy (první utkání 1919 pod organizací profesora Pípala). V roce 1921 vstoupil basketbal do Českého volleybalového a basketbalového svazu, jehož prvním předsedou byl profesor J. A. Smotlacha. Základy masového rozšíření basketbalu v českých zemích byly položeny roku 1934, kdy došlo k dohodě mezi svazem a Československou obcí sokolskou. V roce 1946 byl založen samostatný Československý basketbalový svaz, jehož předsedou se stal F. M. Marek (Dobrá, Velenský, 1980). V témže roce jsme získali zatím jediný titul mistrů Evropy mužů v Ženevě. Muži i ženy byli poměrně úspěšní na ME, MS a OH. Historicky největší úspěch z OH je 5. místo v 1960 v Římě u mužů a stejné umístění žen v Athénách 2004. Z úspěchů poslední doby lze jmenovat stříbro kadetů z ME 2011, stříbro z MS žen 2010, zlato žen z ME 2005, stříbro žen z ME 2003 a zlaté medaile z MS juniorek 2001, postup mužů na ME 2007 a čerstvě na ME 2015.

Nejvyšší česká soutěž je Kooperativa NBL (Národní basketbalová liga) mužů, a Ženská basketbalová ŽBL liga. Následují I.liga mužů a žen, dále 2. liga, atd. dále pak Český pohár.

V současnosti je nejúspěšnějším mužstvem ČEZ Basketball Nymburk. Mezi ženami je historicky nejúspěšnějším klubem BK „Žabiny“ Brno, který od roku 1996 nepřetržitě vítězí v Ženské basketbalové lize a v Českém poháru. V sezóně 2005/2006 navíc vyhrál nejprestižnější soutěž - Evropskou ligu. V současnosti v ženské nejvyšší soutěži kraluje USK Praha.

V roce 1904 byl basketbal zařazen jako ukázka ve formě turnaje pěti oddílových družstev do programu olympijských her v Saint Luis (USA).

V roce 1932 byla v Ženevě ustavena mezinárodní amatérská federace basketbalu – FIBA. Po jejím uznání (1935) Mezinárodním olympijským výborem byl mužský basketbal zařazen do oficiálního programu Olympijských her (OH) 1936 v Berlíně. Ženský basketbal byl na OH zařazen až v roce 1976 v Montrealu.

Od roku 1992 (Barcelona) se OH účastní i nejlepší hráči americké profesionální ligy (NBA).

Od roku 1935 se pořádá u mužů mistrovství Evropy (ME), od roku 1950 pak mistrovství světa (ženy 1938, resp. 1953).

Od roku 1958 (u žen 1959) se pořádá Pohár evropských mistrů
později Euroliga

Turnaje basketbalu jsou také pravidelnou součástí soutěží vysokoškolského studentstva, univerziády se pořádají od roku 1933.

Pravidla

Basketbal patří mezi nejrozšířenější sportovní hry na světě

jeho pravidla se řadí mezi nejsložitější a nejrozsáhlejší

a jsou nejčastěji se měnící, což souvisí s jeho vývojem a se snahou zatraktivnit jej pro širokou veřejnost.

Charakteristika pravidel basketbalu by se dala shrnout v deseti bodech:

- ***hra***
- ***rozměry a zařízení (hřiště, čáry, koše, míč atd.)***
- ***rozhodčí a jejich povinnosti (dva rozhodčí, asistenti rozhodčích)***
- ***hráči, náhradníci (družstva, trenér, kapitán, dresy)***
- ***měření času (hrací čas, pravidlo 24 sekund, pravidlo 14 sekund, oddechový čas atd.)***
- ***pravidla hry (začátek zápasu, rozskok, střídání, konec období hry atd.)***
- ***přestupky (dribling, kroky, hráč v zázemí, míč v zázemí, pravidlo 3 sekund)***
- ***osobní chyby (blokování, nesportovní chyba, diskvalifikující chyba)***
- ***technické chyby (hráče, trenérů)***
- ***všeobecná ustanovení (pět chyb hráče, chyby družstva, TH)***

1. Hráči

- hráč je člen týmu na hřišti, náhradník je člen týmu na lavičce
- hráči nesmí mít při hře : předměty, které mohou způsobit zranění např. řetízky, náušnici, ostré spony ve vlasech, prsteny, dlouhé nehty.
- hráč může mít : bandáže, ortézy (měkké bez ostrých hran), chránič nosu, brýle, čelenky (nesmí být z hrubého, abrazivního materiálu)
- 5 na hřišti, 12 celkem

2. Trenér

- 20 minut před začátkem utkání dá zapisovatelovi seznam jmen a čísel hráčů
- 10 minut před začátkem utkání svým podpisem potvrdí souhlas se jmény a čísly hráčů a s jmény trenérů, současně označí 5 hráčů, kteří nastoupí na začátek utkání,
- vede družstvo v průběhu utkání, může zůstat stát v průběhu utkání a vyžaduje oddechové časy.

3. Dresy

- stejné barvy, musí být vždy zastrčené do trenek během zápasu, povoleny jsou i kombinézy
- jakýkoliv nátělník pod dresem jen s lékařským povolením, bez lékařského povolení jen nátělník stejné barvy jako dres
- čísla na dresech : na zádech min. 20 cm, vepředu 10 cm, oboje 2 cm široké, čísla od 1 do 99
- tým musí mít minimálně dvě sady dresů, domácí tým světlé, hostující tmavé. Týmy se mohou domluvit.

4. Tři rozhodčí – dva rozhodčí

5. Začátek utkání

- obě dvě družstva musí mít na hřišti po 5 hráčích
- rozskok ve středovém kruhu
- alternativní držení míče

6. Hrací doba

2 poločasy, 4 čtvrtiny po 10 minutách (4x10 min.), prodloužení (X x5min.)

přestávka mezi čtvrtinami (1. a 2., 3. a 4.) a před každým prodloužením je 2 minuty, přestávka mezi poločasy je 15 minut.

7. Přestupky

x

chyby

Přerušný driblink

osobní

Kroky

družstva

24s

14s

technické

8s

nesportovní

5s

diskvalifikující

3s

Odkazy týkající se basketbalu.

Basketbal A:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/basketbal-a/>

Didaktika basketbalu a volejbalu:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/didaktika-basketbalu-a-volejbalu/>

Specializace basketbalu I až III:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/specializace-basketbal-1/>

<http://www.fsps.muni.cz/impact/specializace-basketbal-2/>

<http://www.fsps.muni.cz/impact/specializace-basketbal-3/>

Pravidla basketbalu:

<http://www.cbf.cz/files/80120YTJ.pdf>

<http://www.cbf.cz/files/80907MWQ.pdf>

<http://www.cbf.cz/files/80908ODJ.pdf>

<http://www.cbf.cz/files/84112NDg.pdf>